

Nr 205.

Av herrar **Hallén** och **Tengström**, om höjning av anslaget till bokbindning och konservering av arkivalier vid landsarkiven m. m.

I statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 10, Landsarkiven m. m.: bokbindning och konservering av arkivalier, anför chefen för ecklesiastikdepartementet, beträffande en av riksarkivet ingiven framställning om höjning av ifrågavarande anslag för budgetåret 1939/40 med bland annat 3,400 kronor för landsarkivet i Göteborg, att han icke kunnat biträda detta riksarkivets förslag utan tillstyrker, att anslaget för nästa budgetår uppföres med oförändrat belopp, och föreslår att det i fortsättningen anvisas såsom obetecknat anslag och icke såsom reservationsanslag, såsom hittills skett. Därjämte förutsattes att åttonde huvudtitelns dyrtidstilläggsanslag icke vidare tages i anspråk för dyrtidstillägg åt bokbindare utan att dessa helt avlönas av anslaget för bokbindning och konservering av arkivalier. Detta innebär i realiteten, att detta anslag vid landsarkivet i Göteborg, för närvarande 5,850 kronor, minskas med omkring 300 kronor. Då emellertid på grund av särskilda förhållanden en minskning eller t. o. m. ett bibehållande av anslagsbeloppet skulle medföra högst olyckliga verkningar för landsarkivets bokbinderi- och konserveringsarbete och betydande olägenheter för den allmänhet, som begagnar landsarkivets samlingar, få vi hemställa, att ifrågavarande anslag måtte höjas från 33,900 kronor till 37,300 kronor och att anslaget fortfarande måtte anvisas såsom reservationsanslag. Till stöd för denna vår hemställan få vi anföra följande.

De arkivhandlingar, som inkommit och alltjämt inkomma till landsarkivet, hava i avsevärd utsträckning varit utsatta för vanvård och äro på grund därav till synnerligen stor del i behov av konservering, lagning och ombindning för att utan fara för sitt framtida bestånd kunna begagnas av den forskande allmänheten. Särskilt är detta förhållandet med kyrkoböckerna, kyrkoskrivningsattesterna och andra handlingar i kyrkoarkiven, bouppteckningarna och de äldsta domböckerna i häradsrätts- och rådhusrättsarkiven samt mantalslängder m. fl. serier i länsstyrelse- och härads-skrivarearkiven. Samtliga dessa arkivhandlingar höra till de av forskare mest begagnade i landsarkivet. Med den begränsade omfattning, vari landsarkivet kunnat utföra erforderligt konserverings- och lagningsarbete, har

det hittills icke varit möjligt att nedbringa antalet sådana volymer, som på grund av sitt skadade och illa medfarna skick icke kunna eller icke böra utlämnas till begagnande för forskare. Tvärtom ökas antalet sådana volymer successivt genom de årliga accessionerna till landsarkivet, fastän dessa accessioner numera huvudsakligen omfatta arkivalier från så sen tid som decennierna 1830—1860. Erfarenheterna från inspektionerna av de lokala arkiv, som till landsarkivet överlämna sina äldre delar, göra det också tydligt, att leveranserna under en avsevärd framtid komma att omfatta arkivalier i behov av lagning för att kunna begagnas.

Sedan landsarkivet i Göteborg på sommaren 1911 trätt i verksamhet, måste arkivarbetena till en början begränsas till ett nödtorftigt ordnande och förtecknande av de inströmmande mängderna av arkivalier, varemot en mera systematisk konservering och inbindning av skadade arkivalier måste tills vidare anstå. Först med år 1921 kunde detta senare arbete upptagas. Detta kunde ske utan någon framställning om anslag, enär bokbindnings- och konserveringskostnaderna t. o. m. budgetåret 1934/35 bestredes från anslaget till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. och detta anslag icke var maximerat under tiden före budgetåret 1924/25. För nämnda budgetår fastställdes expensmedelsanslaget till 6,000 kronor. På grund av särskild framställning 1927 ökades anslaget med 1,800 kronor till 7,800 kronor under budgetåren 1927/28—1930/31.

Trots att den genom anslagsförstärkningen möjliggjorda ökningen av arbetsproduktionen i inbindnings- och konserveringsverkstaden översteg den beräknade, var det emellertid icke möjligt att, såsom avsetts, till 1931 medhinna ens det allra nödvändigaste renoveringsarbetet beträffande den mest använda gruppen av arkiv, kyrkoarkiven. Det visade sig nämligen, att den approximativa uppskattning av det skadade beståndet i kyrkoarkiven, som låg till grund för beräkningen 1927, varit alltför låg. En i augusti 1930 verkställd genomgående inventering av arkivalierna i kyrkoarkiven från Älvsborgs län gav till resultat, att omkring 700 volymer i dessa arkiv voro i behov av inbindning och renovering för att utan fara för deras bestånd kunna begagnas samt att omkring 50 volymer icke kunde användas förrän efter konservering. Under dessa omständigheter hemställde landsarkivarien i skrivelse till riksarkivet den 27 augusti 1930, dels att ett särskilt anslag på 1,000 kronor för konservering och inbindning av arkivalier måtte ställas till landsarkivets förfogande för budgetåret 1930/31, dels att expensmedelsanslaget från budgetåret 1931/32 måtte höjas med 1,300 kronor från 7,800 kronor till 9,100 kronor. Framställningen bifölls, dels genom nådigt brev den 12 september 1930, dels genom de nådiga regleringsbrev för expensmedelsanslaget för budgetåren 1931/32—1932/33. Genom nådiga regleringsbrev för expensmedelsanslaget för budgetåren 1933/34—1934/35 nedsattes emellertid anslaget på grund av budgetläget med ungefär 12 procent. En ny reduktion av anslaget genomfördes 1935, då i sam-

band med den ändrade uppställningen av riksstatens utgiftssida särskilt anslag för bokbindning och konservering av arkivalier uppfördes på landsarkivets stat och detta anslag genom nådiga regleringsbrevet den 17 maj 1935 fastställdes till 5,850 kronor, med vilket belopp anslaget för närvarande utgår.

Fullständig uppsättning av bokbinderiutensilier anskaffades för landsarkivet år 1912, men under detta år togs bokbinderiet i bruk endast för smärre lagningsarbeten. Under åren 1913—1920 inbundos och renoverades i landsarkivets bokbinderi i genomsnitt 90 volymer årligen. Allt bokbinderiarbete utfördes av den härför särskilt utbildade vaktmästaren (expeditionsvakten) på hans fritid. År 1921 anställdes ett kvinnligt biträde i bokbinderiet. Genom anslagsförstärkningen 1927 blev det möjligt att anställa ännu ett kvinnligt bokbinderibiträde och att öka arbetstiden för bokbinderiets personal från 6 till 8 timmar dagligen. På grund av anslagsreduktionen måste emellertid det ena bokbinderibiträdet avskedas 1933 och arbetstiden minskas till 7 timmar dagligen.

Under åren 1921—1926 inbundos och renoverades årligen i genomsnitt 348 volymer. Under åren 1927—1933 steg siffran för inbundna och renoverade volymer till 416, och därjämte kunde konserveringsarbetet påbörjas i mera avsevärd omfattning, i det att i genomsnitt 11,700 blad konserverades årligen. Efter anslagsreduktionerna 1933 och 1935 har givetvis arbetsproduktionen nedgått. Väl ha totalsiffrorna för inbundna och renoverade volymer ökats för perioden 1934—1937 till 422 volymer, men en närmare granskning av siffrorna visar, att denna ökning helt kommer på rubriken för inbundna volymer (från 238 volymer åren 1927—1933 till 308 åren 1934—1937), medan det omständligare och mera tidskrävande lagnings-, renoverings- och konserveringsarbetet avsevärt nedgått (antalet lagade och renoverade volymer från 178 åren 1927—1933 till 114 åren 1933—1937, antalet konserverade blad från 11,700 till 9,900). Då tillökningen i landsarkivet av arkivhandlingar under åren 1931—1937 i genomsnitt utgjort 1,613 volymer årligen och beståndet av sådana volymer, som på grund av sitt skadade skick icke kunde utlämnas till begagnande för forskare, redan före år 1931, såsom ovan visats, var högst avsevärd, är det uppenbart, att landsarkivets verksamhet för bokbindning samt lagning och konservering av arkivalier icke kan inskränkas utan att landsarkivet åsidosätter sin uppgift att vårda till detsamma överlämnade arkivalier.

Arbetet i bokbinderiet är sedan 1921 organiserat på följande sätt. Lagnings-, konserverings- och häftningsarbetena utföras av det kvinnliga biträdet (1927—1933 av de båda kvinnliga biträdena). Ledningen av arbetet utövas av den såsom bokbindare utbildade expeditionsvakten, som även, dels på den dagliga tjänstgöringstiden, dels på sin fritid utför all färdigbindning. För enklare kapslings- och dylika arbeten är anställd en manlig diversearbetare, som även utför expeditionsvakten ordinärt åliggande framtagning och återinsättning av arkivalier för forskarsalen, bud-

skickning och dylikt. Den kvinnliga bokbindaren har avlönats med (brutto) 157 kronor i månaden, vartill kommer dyrtidstillägg, det manliga biträdet med (brutto) 1 krona per timme. Ersättningen till expeditionsvakten utgår med kronor 1: 40 per timme för hans fritidsarbete. Dessutom anlitar landsarkivet tillfällig arbetskraft för textning av ryggtitlar m. m. Inbindning av landsarkivets biblioteksband verkställs huvudsakligen å privat bokbinderi i staden. De årliga kostnaderna för bokbindning och konservering av arkivalier framgå av följande tablå.

En kvinnlig bokbindare, 157 kronor per månad, årligen netto	c:a kronor	1,846
ett manligt biträde, 1 krona per arbetstimme och efter behovet växlande arbetstid	» »	604
expeditionsvakten för fritidsarbete	» »	800
titeltextning och inbindning av biblioteksband	» »	600
bokbinderi- och konserveringsmaterialier	» »	2,000
	Summa kronor	5,850

Åtskilliga omständigheter nödvändiggöra nu en ökning av anslaget. Förhållandet är följande.

Landsarkivets expeditionsvakt, som är yrkesutbildad bokbindare och såsom sådan leder arbetet i bokbinderiet och utför all färdigbindning, har på grund av en höftsjukdom och på grund av ålder anhållit att från nästkommande budgetår bliva befriad från det dagliga arbetet i bokbinderiet. Detta har han hittills utfört enligt frivilligt åtagande, och det kan icke påläggas honom såsom ett tjänsteåliggande. Då han om några få år, 1944, avgår med pension, kan det icke heller bliva fråga om att anställa en expeditionsvakt med bokbinderiet såsom huvudsaklig arbetsplats. Expeditionsvaktens ordinarie tjänsteåligganden är numera, med den omfattning som rörelsen i forskarsalen och låneexpeditionen fått, så krävande, att de helt lägga beslag på hans arbetstid. Det är därför oundgängligen nödvändigt att såsom teknisk ledare för bokbinderiet anställa en yrkesutbildad manlig bokbindare. Den gängse lönen för en sådan utgår i Göteborg enligt meddelande från Svenska bokbindareförbundet med belopp icke understigande 78 kronor per vecka eller 4,056 kronor per år. Detta belopp bör emellertid minskas med det arvode, som expeditionsvakten enligt ovanstående tablå hittills uppburit, 800 kronor, samt arvodet för det manliga biträdet, 604 kronor. Det belopp, som behöves för anställande av en manlig bokbindare, utgör sålunda 2,652 kronor.

Den kvinnliga bokbindare, som sedan femton år är anställd vid landsarkivet, är särskilt utbildad för konserverings- och lagningsarbeten. Såsom yrkesutbildad bokbindare är hon dessutom kunnig i häftnings- och andra rutinarbeten. Däremot är hon icke kompetent att på egen hand utföra färdigbindning med därtill hörande skinnbehandling o. d. och behöver överhuvud ständig tillgång till fackkunnig arbetsledare. Hennes avlöning

utgår i form av dels arvode, som påföres anslaget för bokbindning och konservering av arkivalier, dels därå beräknat dyrtidstillägg ur vederbörande anslag. Då hennes avlöning efter fjolårets konflikt inom de grafiska yrkena måste utgå med ett med omkring 18 kronor per månad ökat belopp och då vidare avlöningens uppdelning på arvode och dyrtidstillägg icke vidare synes kunna ifrågakomma, är det nödvändigt att från och med nästa budgetår utbetala hela bokbinderskans avlöning ur här ifrågavarande anslag och att höja detta anslag med ett belopp, som motsvarar dels dyrtidstillägget, dels den på allmänna arbetsmarknaden genomförda löneökningen. Hennes bruttoavlöning utgör för närvarande (arvode på 157 kronor per månad med dyrtidstillägg på 22 kronor eller årligen 1,884 + 264 kronor) = 2,148 kronor. Enligt från Svenska bokbindarförbundet inhämtad uppgift utgår avlöningen för bokbinderskor i motsvarande yrkesställning med 45 kronor 60 öre per vecka eller 2,371 kronor 20 öre per år. Kungl. Maj:t har i nådiga regleringsbrevet rörande utgifterna för budgetåret 1935/1936 under rikstatsens åttonde huvudtitel föreskrivit beträffande en bokbindare vid landsarkivet i Uppsala, att ersättningen för honom skall lämpas efter de å orten inom facket rådande förhållandena, och samma föreskrift bör givetvis tillämpas vid landsarkivet i Göteborg. Under dessa förhållanden erfordras en anslagsökning (från nuvarande nettolön 1,846 kronor jämte dyrtidstillägg 264 kronor till den blivande nettolönen 2,333 kronor utan tillägg) med 487 kronor, av vilket belopp 264 kronor utgör kompensation för indraget dyrtidstillägg.

Slutligen nödvändiggör också prisstegringen för bokbinderi- och konserveringsmaterialierna en ökning av anslaget. De huvudsakligaste förbrukningsartiklarna i bokbinderiet utgöras av skinn, silkesslöja samt papp och papper. Medan papp- och papperspriserna icke alls eller endast obetydligt ökats på de senare åren, ha priserna på skinn och silkesslöja avsevärt stegrats, för skinn från 1 krona 10 öre till 1 krona 40 öre per kvfot och för silkesslöja från 1 krona 10 öre till 1 krona 35 öre per meter. Prisstegringen uppgår sålunda för dessa artiklars vidkommande till 25 procent. Då de ovan till 2,000 kronor upptagna årskostnaderna för materialier fördela sig med cirka 900 kronor på skinn, 200 kronor på silkesslöja och 900 kronor på övriga förbrukningsartiklar, behövs en anslagsökning på minst 250 kronor för att anslaget skall kunna bära prisstegringen på de förstnämnda artiklarna.

Enligt den redogörelse, som här lämnats, behöver landsarkivets bokbinderi- och konserveringsverkstad för att bibehållas vid sin nuvarande kapacitet en anslagsökning på 3,389 kronor eller i runt tal 3,400 kronor från 5,850 kronor till 9,250 kronor. Med oförändrat anslag skulle landsarkivet ställas inför nödvändigheten att avskeda en kvinnlig bokbindare, som under femtonårigt arbete i landsarkivets tjänst skaffat sig utmärkt skicklighet att laga och konservera arkivalier, för att i stället kunna anställa en fullt yrkeskunnig bokbindare — utan denne skulle arbetet i bokbinderiet och kon-

serveringsverkstaden överhuvud icke kunna fortsättas. Båda äro emellertid behöfliga och kunna icke inom överskådlig tid undvaras utan allvarliga olägenheter för forskningen och betydande risker för oersättliga arkivhandlingar.

Departementschefen yttrar beträffande det ifrågavarande anslagets natur, att det i fortsättningen torde kunna anvisas såsom obetecknat anslag, en formulering, som bär vittne om departementschefens tveksamhet om lämpligheten av den ifrågasatta åtgärden. I själva verket tala starka skäl för bibehållande av den natur av reservationsanslag som anslaget hittills haft. För sådana institutioner som arkiv, bibliotek och muséer, i vilkas arbetsuppgifter, jämte rent expeditionsmässiga åligganden, ingår en betydelsefull verksamhet för samlingarnas vård och konservering, uppkomma genom denna verksamhet åtskilliga utgifter, som äro av annan art än de hos förvaltningens verk och myndigheter i allmänhet förekommande. Anslaget för bokbindning och konservering av arkivalier är avsett för sådana utgifter. För bokbinderi- och konserveringsverksamheten erforderliga materialier måste i många fall anskaffas i större poster. Särskilt gäller detta i fråga om sådana artiklar, t. ex. lagningspapper, som måste specialtillverkas. Även hänsynen till en varas kvalitet och pris gör en anskaffning i större poster önskvärd. Men ett sådant anskaffningssätt, med tid efter annan återkommande större utgifter, kan icke tillämpas utan att inköpen planläggas och fördelas för längre tid än ett budgetår allenast. Härtill kommer att landsarkiven, som även hava att mot ersättning till självkostnadspris tillhandagå andra myndigheter med lagning och konservering av arkivalier, för denna verksamhet hava att bestrida utgifter, som måste modifieras efter synnerligen växlande förhållanden. Då förändringen av ifrågavarande anslag från reservationsanslag till obetecknat anslag sålunda kommer att medföra avsevärda olägenheter för landsarkiven utan att leda till någon som helst besparing för statsverket, bör anslaget, liksom motsvarande anslag till bibliotek och museer, fortfarande anvisas som reservationsanslag.

På grund av det här anförda få vi vördsamt hemställa,

att riksdagen måtte besluta att höja anslaget Landsarkiven m. m.: Bokbindning och konservering av arkivalier med 3,400 kronor till 37,300 kronor samt

att riksdagen måtte besluta att anvisa detta anslag såsom reservationsanslag.

Stockholm den 21 januari 1939.

Harald Hallén.

C. G. Tengström.